

Фитопатологични проблеми при есенниците

Автор(и): гл. ас. д-р Тошка Попова, Институт по земеделие – Карнобат

Дата: 11.09.2020 Брой: 9/2020

Зърнено-житните култури са с важно икономическо значение и с основно значение за сеитбооборота. Правилният избор на сорт в зависимост от географските условия, торенето и провеждането на адекватна растителна защита са изключително важни за разкриване на биологичния потенциал за добив на тези култури.

Подготовката за есенната сеитба включва едно от най-важните мероприятия - обеззаразяване на посевния материал с фунгициди. Чрез него се намалява и ограничава развитието на икономически опасните семепреносими болести: главни, фузариоза, ленточна болест по ечемика и други.

Главните са едни от най-разпространените и вредоносни болести по зърнено-житните култури. Те нападат различни органи на растенията-гостоприемници, в т.ч. вегетативни и цветни пъпки, листа, стъбла, венчелистчета, чашелистчета, тичинки, плодник, плодове, семена. По-рядко атакуват корените. Нападнатите органи изглеждат като овъглени и покрити със сажди, откъдето идва и името на болестта – главня. Образувалата се съждива маса се състои от телиоспори (хламидоспори). Главните са строго специализирани паразити – различните видове нападат точно определен вид растение. Ако не се третират семената с фунгициди, загубите могат да са от 5 до 40 %.

В зависимост от цикъла на развитие главните се разделят на три групи:

Към първа се отнасят главни, чиято зараза се пренася като телиоспори по повърхността на семената, а заразяването се осъществява при поникване на растенията. Към тази група спадат:

Твърда (мазна) главня по пшеницата – *Tilletia foetida* (*Tilletia levis*) и *Tilletia caries* (*Tilletia tritici*);

Покрита главня по овеса – *Ustilago levis*;

Покрита главня по ечемик – *Ustilago hordei*;

Черна главня по ечемик – *Ustilago nigra*;

Стъблена главня по пшеница – *Urocystis tritici*;

Стъблена главня по ръжта – *Urocystis occulta*

Към втора група се отнасят главни, чиято зараза се пренася като мицел във вътрешността на семената. При сеитба на такива семена при покълването им се пробужда и мицелът на гъбата. Той достига конуса на нарастване и при формиране на класа превръща всички негови части (с изключение на класовото вретено) в главнива прашеста маса. В тази група са:

Праховита главня по пшеница – *Ustilago tritici*;

Праховита главня по ечемик – *Ustilago nuda*

При третата група главни заразата не се пренася със семената, а заразяването се осъществява по време на вегетацията на растенията. Патогените преодоляват неблагоприятната обстановка като хламидоспори по повърхността на почвата и в растителните остатъци. При благоприятни условия хламидоспорите

покълват с базидий и базидиоспори, които са полово различни. Отнесени от вятъра, те попадат върху тъканта на гостоприемниците, покълват и образуват слабо растящи хаплоидни хифи. При допиране на две полово различни хифи съдържанието на клетките им се слива и се получава паразитен дикарионен мицел, който се развива между клетката и причинява локални повреди. По-късно мицелът се разпада на хламидоспори. Типичен представител на трета група е обикновената главня по царевицата – *Ustilago zeae*.